

TÜRKİYE’DE YABANCI DİL EĞİTİMİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ

Oya SONER

Marmara Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yardımcı Doçent Dr.

FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN TURKEY IN THE PAST AND IN THE PRESENT

Abstract: There are different hypothesis regarding the initial use and nature of language assumed to be simultaneous with the first appearance of primates on earth one million years ago. However, these assumptions can be categorized as mother and foreign languages. This article aims to show the past and present foreign language education systems and methods in Turkey. Time-wise division is as follows.

- Foreign language learning in pre-Ottoman Turkish communities.
- Ottoman era
 - Until the modern schools period in the education system
 - Modern schools period
- Turkish Republic period
- Significant regulation changes on 07/06/2005

The pros and cons of education in foreign language was and still is a matter of controversy in Turkey. Different approaches are analyzed in this article.

Though foreign language education has quite a long history in Turkey, satisfactory results could not be achieved. The failure in foreign language education is a by product of the insufficiency of the general education system.

Keywords: Education, Foreign Language, Turkey

I. DİL OLGUSU

Türkiye’de Yabancı Dil uygulamasını konu olarak alan bu çalışmaya, yabancı dil öğrenimi her şeyden önce bir dil problemi olduğuna göre, “dil” denilen davranışın özelliklerini ve niteliklerini belirtmekle başlanabilir.

İnsan dili, insanımsı diye tanımlanan ilk insanın bir milyon yıl önce yeryüzünde meydana çıkışı ile doğmuştur. İlk insanların çıkardıkları ses öbekleri rastlantısal olarak birkaç defa aynı nesne veya olay ile birlikte bulunmuşsa o zaman karşısındaki insanın bu ses öbeği ile o nesne veya olay arasındaki bir ilinti kurmuş olması mümkündür. Böylelikle bazı söz öbekleri belli nesnelere veya olayları gösteren birlikler durumuna geçmiş ve anlam kazanmış olabilirler [1].

İnsan konuşan bir varlık olduğu için, dil her çağda güncelliğini korur. Tarihte istediğimiz kadar gerilere gidelim, insanları hep dil toplulukları içinde buluruz.

TÜRKİYE’DE YABANCI DİL EĞİTİMİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ

Özet: İnsanımsı diye tanımlanan ilk insanın bir milyon yıl önce yeryüzünde meydana çıkışı ile eşzamanlı olduğu varsayılan dil kullanımının oluşumuna ilişkin değişik hipotezler ve dil olgusuna ilişkin farklı görüşler vardır. Ancak bu görüşler ortak temel öğelere indirgenebilir. Ana dil ve yabancı dil olarak iki ana kategoriye ayrılan dil olgusunun yabancı dil bölümü, ülkemize ilişkin bu çalışmanın konusunu oluşturur ve şu kronolojik düzende incelenir.

- Osmanlı’dan önce Türklerde yabancı dil.
- Osmanlılar Dönemi
 - Mektepler dönemine kadar geçen süre
 - Mektepler dönemi
- Cumhuriyet Dönemi
- 07/06/2005 tarihli önemli değişiklikler.

Ülkemizde, uzun bir süreden beri artıları ve eksileri tartışılan Yabancı Dille Öğretim uygulaması değişik görüşler doğrultusunda irdelenmektedir.

Ülkemizde çok uzun bir geçmişi olan yabancı dil eğitimi, üzümler belirtilebilir ki, arzu edilen sonuçları verememiştir. Yabancı dil eğitimindeki başarısızlık, genel eğitim sistemimizin aksaklıklarından soyutlanamaz. Eğitim sistemimizin yeniden gözden geçirilerek daha verimli bir düzeye çıkarılması, yabancı dil eğitiminden de daha iyi sonuç alınması için gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil, Eğitim, Türkiye

Latince konuşanlar, çocuğu, pek küçük çocukları “infant” diğer bir anlatımla konuşmayan, henüz dili olmayan anlamında bir kelime ile belirtmiştir. İnsan oluş, dilin oluşturduğu bir süreçtir. Çocuk konuştuğunda insanlaşır. Genellikle insanın gelişip olgunlaşması, kendisiyle, başkalarıyla ve nesnelere karşılaşmasındaki tutumuna bakarak değerlendirildiğine göre, bir birine dolanık karşılaşmaların çoğunun dille olup bittiğini gözden kaçırmazsak, dilin ölünceye dek insanı eğitip olgunlaştıran bir yol gösterici olduğundan kuşku kalmaz.

Dilin güçlü etkisi, kültür varlığının her yönünde belirgindir. Toplum, din, edebiyat, tarih, bilim, eğitim gibi kültürün her yöresi en iç öğelerine dek dilin damgasını taşır. Çepeçevre insan var oluşunun ana koşuludur dil [2].

İnsanların bir milyon yıldan beri kullandığı dil aracına ilişkin araştırmaların geçmişi göreceli olarak çok

yenidir. İnsanlar genelde dili bilinçsizce kullanırlar. Ancak 'dilbilim' dili bilimsel ve sistematik şekilde bir araştırma konusu yapmıştır.

Dilbilimcilere göre dil

- Dil, insanlar arasında bir iletişim aracıdır [3].
- Dil, bireyler arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir [4].
- Dil, anlamları ve ses dizeleri arasında ilişki kuran bir ilkeler takımıdır [5].
- Dil, düşünce, bir toplumda duygu ve isteklerin ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir [6].
- Dil, sosyalleşmiş bir işaret sistemidir. Başka bir şeyin yerine geçen, veya bu şeyi işaret eden "sembol"dür.
- Dil, aynı topluluğa ait üyelere özgü, sesli bir semboller sistemi, bir iletişim aracıdır. [7].

Dilbilimcilere göre dilin tanımını yaptıktan sonra, bu tanımlar içerisinde ne tür ortak temel öğelerin olduğuna değinmek gerekir.

Farklı dil tanımlarında ortak olan temel öğeler şunlardır

- Dil bir sistemdir. Başka bir deyişle dil, belli kalıplara ve kurallara uyar ve dilin kendine özgü belli bir kodlama sistemi vardır [8].
- Dil kendilerine anlam yüklenmiş ses kümelerinden oluşur.
- Dil bir iletişim aracıdır.
- Dil bir düşünce aracıdır.
- Dil insanların oluşturduğu toplumlarda kullanılır [8].

II. ANA DİL - YABANCI DİL

Bugün yeryüzünde değişik toplumların kullandıkları dil sayısını kesin olarak belirtmenin olanaksız olduğu, buna karşın varolan dil sayısının yaklaşık 3000 ile 3500 arası olduğu bilinmektedir [4]. Ancak bireye göre, ana dil ve yabancı dil diye bir ayırım söz konusudur.

Ana dil insanın aile çevresiyle ilişkilerinden öğrenilen ilk dildir. Konuşmacı ana dilini hiç farkına

varmadan kolaylıkla kullanır. Bu dil kolay ve doğaldır [9].

Anadil, temel dilimizdir, günlük dilimizdir. Bu, insanın içinde doğduğu, geliştiği, biçim kazandığı topluma özgü dildir. Gerek Türkçe'deki, gerek başka dillerdeki adlandırılışına bakıp, anadilin ille de analarımızın konuştuğu dil olması gerekmez. Anadil aslında her bakımdan beslendiğimiz, sonra da bir şeyler katmayı denediğimiz, içinde yaşadığımız çevrenin, kendi çevremizin dilidir [2].

Artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi ana dilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Dünya üzerinde yaklaşık 3000-3500 değişik dilin bulunmasına karşın ikinci dil (yabancı dil) olarak öğrenilen dillerin sayısı oldukça azdır. Bu dilin başka uluslar tarafından öğrenilmesini önemli kılan ölçülerin başında, o dili konuşan ülkenin politik ve ekonomik durumu gelmektedir. Bunu askeri sözleşmeler, tarihsel, kültürel ve ticari ilişkiler izlemektedir [8].

III. OSMANLI'DAN ÖNCE TÜRKLERDE YABANCI DİL

Osmanlı'dan önce tarih boyunca Türkler, çok uluslu imparatorluklar kurmuşlardır. Yönetimde soy, din, dil ayrılığı gözetmemiş, böylece çok uluslu, içişlerinde bir ölçüde özgürlük tanıyan, merkezi bir toplumlar yönetimi ile çok dilli iç ve dış ilişkiler ortaya çıkmıştır. Örneğin Hunlar'da siyasi ilişkileri yürüten dışişleri dairesinde çeşitli dilleri konuşan ve yazan kalabalık bir kurul çalışırdı. Atilla'nın sarayında(434-453) Türk, Got ve Latin dillerinin aynı ölçüde konuşulduğu bilinmektedir [10].

Türklerin İslam dinini kabulü ile (932-1212) İslam'ın, Kuran'ın dili olan Arapça, Türk Dili karşısında üstün bir duruma yükselmiştir. İslam uygarlığının dili Arapça olmakla birlikte, Abbasi'ler döneminden (750-1258) başlayarak yönetimde bürokrat sınıfın İranlı olması, kültür dili olarak Farsça'nın gelişmesini sağlamıştı. Bir İslam devleti olan Büyük Selçuklu Devleti yönetiminde de saray dili Farsça kalmıştır. Saray, dil ayrımı gözetmeksizin, şair ve yazarları koruduğundan, birçok Türk şairi bile şiirlerini Farsça yazıyordu. Divan veya saray edebiyatı dili Farsça'ydı. Ancak günlük yaşam dili (Halk Dili) olarak Türkçe yaygınlığını korumuştur. Saray dili ve saray edebiyatı halk dili ve halk edebiyatı arasında oluşan farklılık ve yabancılaşma asırlar boyu sürmüştür.

IV. OSMANLILAR DÖNEMİ

Osmanlı devletinin kurulduğu 1299 yılından, Cumhuriyetin 1923 yılındaki ilanına kadar geçen süreye Osmanlılar dönemi denilmektedir. Bu 624 yıllık dönem

- a) Mektepler dönemine kadar geçen süre (1773)
- b) Mektepler dönemi

olmak üzere iki bölümde incelenmektedir.

Bu ayırım, eğitimin, Mektepler Dönemine kadar, vakıflara bağlı kuruluşlar tarafından, din esasına göre yürütülmesine karşın, Mektepler Döneminde, bir kamu görevi olarak ve batılı usullere göre yürütülmeye başlamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Mektepler Dönemine Kadar Geçen Süre

Bu devre içinde Osmanlı İmparatorluğunda Sibyan Okulları, Medreseler ve Enderun eğitim hizmeti vermekte idi:

Sibyan Okulları: Bunlar, ilk eğitim okullarıydı. Mahalle mektepleri diye de adlandırılan bu okullarda, çocuklara 4-6 yaşından sonra İslam dini ile ilgili dualar, Arapça olarak ezberletilir, namaz kılmak, kutsal metinleri sesli okumak ve biraz da eski yazı yazmak öğretilirdi. Anadil Türkçe'nin okutulması ve öğretilmesi, bu okullar için önemli değildi, gerçek anlamıyla bir Arapça öğretimi de yapılmıyordu.

Medreseler: Osmanlılarda, ilk medreseler, 1331 yılında Orhan Gazi tarafından İznik'te kurulmuştur. En tanınmış olanları, Fatih (1451-1481), Süleymaniye (1520-1566), Ayasofya ve Beyazıt Medreseleridir. Bütün Osmanlı Medreseleri parasız yatılı, vakıflara bağlı kurumlardır. Bu öğretim kurumlarında anadil Türkçe okutulmuyordu. Öğretimde en önemli yeri Arapça tutuyordu. Arapça öğretiminden amaç, ders kitapları ve öteki Arapça kaynakların okunup anlaşılmasıydı. Bu nedenle ilk önce dil bilgisi öğretiliyordu. Kullanılan kitaplar, biçim bilgisi (sarf) ve söz dizimi (nahiv) öğretimi için yazılmıştı [8].

Biçim bilgisi kitapları, "Emsile" (eylem çekim cetveli), "Bina" (eylem çatısı), "Maksud", "İzzi", "Şafiye"; Sözdizimi kitapları ise, "Avamil" (sözcük için ünlüleri öğreten kitap), "İzhar", "Kafiye" adlarıyla anılıyordu [11].

Enderun: Enderun, saray hizmetleri için, görgülü ve bilgili adam yetiştirmek amacıyla kurulmuştu. Burada Türkçe'nin dışında yabancı dil olarak Arapça ve Farsça öğretilmekteydi. Bu okulların dil öğretimi açısından bir özelliği de Türk olmayan çocuklara (devşirmelere) Türkçe'nin ikinci dil olarak öğretilmesiydi [8].

Mektepler Dönemi

1773 yılında Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ve 1796 yılında Mühendishane-i Berri-i Hümayunun

açılması ile mektepler dönemine girilmiştir. Bu okullara yetenekli yabancı öğretmenler atanmıştı. Genellikle 13-16 yaşlarındaki çocuklara, ilk iki yıl okuma, yazma genel kültür ve Fransızca dersleri verilir, sonraki yıllarda da meslek dersleri eğitim programını oluştururdu. Batılı bir yabancı dilin (Fransızca) eğitim programına girmesi Osmanlı Devletinde ilk kez bu okullarda olmuştu. 1827 yılında İstanbul'da açılan Tıphane-i Amire'de öğretim Fransızca, Cerrahane-i Mamure'de ise öğretim Türkçe yapılmıştır. 1863 yılında da Fransızca dersi Mekteb-i Mülkiye'nin programlarına girmiştir.

1 Eylül 1868 yılında açılan Galatasaray Sultanisi (lisesi) Osmanlıda yabancı dil öğretimi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Galatasaray Sultanisi orta öğretim düzeyinde yabancı dilde (Fransızca) eğitim yapan ilk devlet okuludur.

1869 yılına kadar Galatasaray Sultanisi'nden başka orta öğretim kurumu bulunmayan İmparatorluk döneminde Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yayınlanmasından sonra İdadi ve Sultani adıyla yeni orta öğretim kurumları açıldı ve bu okulların ders programlarında yabancı dil derslerine de yer verildi. Böylece yabancı dil, Osmanlı Türkiye'sinde, devlet eliyle yürütülen orta dereceli okullarda, programlara normal bir ders olarak, ilk kez bu yılda (1869) girmiş oldu [8].

İstanbul'un ilk özel lisesi olan Darüşşafaka, 15 Haziran 1873 yılında derslere başlamıştır. Özellikle o dönemde, matematik, fen dersleri ile Fransızca dersinde, diğer İdadi ve Sultani'lerden daha kuvvetli mezun vermekle şöhret kazanmıştır. Darüşşafaka Lisesi, bugün de, yabancı dille (İngilizce) öğretim yapan özel bir Türk Lisesi olarak başarılarını sürdürmektedir.

İkinci Meşrutiyetten (1908) sonra yabancı dil öğretimi giderek ağırlık kazanmış, Fransızca zorunlu, İngilizce ve Almanca seçmeli dil dersi olmuştur.

Tanzimat devrinde yabancıların açtıkları ilk özel yabancı okul, 1863 yılında eğitime başlayan Robert Kolej olmuştur. Bunu, 1871 yılında açılan Üsküdar Amerikan Kız Lisesi, daha sonra da Fransız, Alman ve İtalyan okulları takip etmiştir. 1921 yılına gelindiğinde, yabancı okulların sayısı, aşağıdaki tabloda görüldüğü boyutlara gelmiştir [10].

Tablo.1. Yabancı Okullar Sayısı (1921)

TÜRÜ	ABD	FR.	ALM	AVUS	İTAL	İRAN
Anaokulu	1-	1-	1-	1-	22	0-
İlkokul	1-	1-	1-	1-	33	11
Ortaokul	44	77	11	22	22	1-
Lise	44	55	11	22	11	1-
TOPLAM	88	112	22	44	88	11

V. CUMHURİYET DÖNEMİ

Bu dönem Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılından bugüne kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu dönemde eğitim alanında ilk ve en önemli karar 430 sayılı ve 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) kanunu ile, yabancı okullar da dahil, bütün bilim ve eğitim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasıdır. Vakıflara bağlı Medreseler kapatıldı. 1927 yılında da okullarda Arapça ve Farsça öğretimine son verildi. Bu tarihten sonra Türkiye'de yabancı dil öğretimi demek, bir batı dilinin zorunlu, kimi okullarda da bir ikincisinin seçmeli olarak öğretilmesi demektir. Ancak İmam Hatip Okullarında, bu okulların kapandığı 1931 yılına kadar, Arapça dili öğretilmeye devam edilmiştir.

1950 yılından sonra DP'nin iktidara gelmesiyle tekrar açılan İmam Hatip Okulları'nda, müfredat programının %55'i Ortaokul ve Liselerde okutulan genel kültür derslerine, %45'i ise Arapça olarak okutulan Kuran okuma ve diğer dini konularda meslek derslerine ayrılmıştır [12].

Cumhuriyet Döneminde yabancı dilin öğrenildiği orta dereceli okullar dört grupta toplanabilir:

V.1. Yabancı Dille Öğretim Yapan Yabancı Okullar

Kapitülasyonların işlediği 1820-1923 yılları arasında, yabancı okullar, programlarını istedikleri gibi düzenliyor, diledikleri kadar okul açabiliyorlardı.

1923'ten sonra öğretim laikleştirilmiş, ilk ve orta öğretimde din eğitimi yasaklanmış, yabancı okulların sayısı da dondurulmuştur. Bu okullarda artık Türkçe, Coğrafya, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi ve Askerlik dersleri, Türkçe okutulmaya başlanmıştır.

1924 yılında Mustafa Kemal, yabancı okullara ilişkin görüşlerini şöyle açıklıyordu: "Biz istiyoruz ki, okullarınız kalsın, ancak oralardaki dini propagandalardan şüphe edebiliriz, fakat Türkiye'de, bizim okullarımızın bile elde edemediği imtiyazlara, yabancı okulların malik olmasını kabul edemeyiz."

3 Mart 1931 tarihinde çıkarılan 1718 sayılı yasa ile Türk vatandaşı çocukların ilk öğrenimlerini Türk ilkokullarında yapma zorunluluğu getirilmiş, yabancı okulların İlkokul bölümlerinde Türk vatandaşlarının eğitim görmesi yasaklanmış, yabancı dille eğitim yapan yabancı okullar, bir ya da iki yıl süreyle, yalnızca yabancı dil öğretimi yapmak üzere, hazırlık sınıfları açmışlardır [8].

1986 yılı verilerine göre, Türkiye'de mevcut yabancı dille öğretim yapan yabancı okulların sayısı, eğitim yaptıkları yabancı dillere göre, [13]. toplam on

dörttür (Fransızca = 7, İngilizce = 4, Almanca = 2, İtalyanca = 1)

Bunların ikisi İzmir'de, biri Tarsus'ta, on bir tanesi de İstanbul'dadır. Yabancı okulların sayısı dondurulmuş olduğu için, bu sayılar bugün için de geçerlidir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 15.08.1991 gün ve 4215 sayılı yazısında, "Yabancı dille eğitim yapan özel yabancı okullarda, Matematik, Fen Bilgisi, Fizik, Kimya, Biyoloji ve dil dersleri dışındaki derslerin Türkçe okutulmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

V.2. Yabancı Dille Öğretim Yapan Resmi Okullar (Anadolu Liseleri):

1983 yılı verilerine göre Türkiye'de eğitim yapan toplam 36 Anadolu Lisesi vardı. Bu liseler, eğitim yaptıkları yabancı diller Fransızca (2), Almanca (5) ve İngilizce (29)'dır [14].

Bu sayı, 1985-1986 Eğitim Yılında 78 Lise, 5 Ticaret Lisesi, 1 Açılış Lisesi ve 1 de Almanca eğitim yapan İmam Hatip Lisesi olmak üzere, 85'e ulaşmıştır [13].

1988-1989 döneminde ise Anadolu Liselerinin sayısı 146'ya ulaşmıştır [8].

Anadolu Liseleri'nde bir yıl yoğun yabancı dil hazırlık sınıfı vardı. Bu okullar, yabancı dille öğretim yaptığı derslerde, yabancı okullar paralelindedir. Ancak Talim ve Terbiye Kurulunun 04.07.1985 tarihli kararı uyarınca, yabancı dille okutulması uygun görülen dersler, öğretmen bulunmaması halinde, Bakanlığın izniyle, Türkçe okutulabilir.

2004-2005 öğretim yılından itibaren öğretimini yabancı dille yapan Resmi okullarda uygulanan ders programlarındaki yabancı dil ve II. yabancı dil haftalık ders saatleri aşağıda gösterilmiştir [15].

Tablo.2. Resmi Okullarda Uygulanan Ders Programlarındaki Yabancı Dil ve 2. Yabancı Dil Haftalık Ders Saatleri

Okul	Dil	Hazırlık	IX Sınıf	X Sınıf	XI Sınıf
Fen Lisesi	Yabancı	20	6	4	4
	II. Yabancı	4	2	2	2
Anadolu Lisesi	Yabancı	20	8	4	4
	II. Yabancı	4	2	2	2

V.3. Yabancı Dille Eğitim Yapan Özel Türk Okulları

Yabancı dille öğretim yapan ilk özel Türk Okulu olan Darüşşafaka Lisesi'nden sonra, 31 Ocak 1928 tarihinde kurulan Türk Eğitim Derneği'nin yabancı dille öğretim yapan okullar açma çabası, 1931-1932 öğretim yılında ilk ürününü vermiş ve zaman içinde İngilizce öğretim yapan TED kolejlerinin sayısı beşe yükselmiştir. Bu okullarda da bir yıl hazırlık sınıfı vardır.

1999-2000 öğretim yılı itibari ile yabancı dille öğretim yapan Özel Türk Okulları sayısı genel ortaöğretimde 446'ya, Mesleki ve Teknik ortaöğretimde 24'e ulaşmıştır [8].

V.4. Yabancı Dil Eğitimi Veren Orta Okullar

Genel orta okullarda yabancı dil dersi için ayrılan süre haftada en az üç, en çok beş saati geçmemektedir. Bu süre, haftalık toplam ders saatlerinin yaklaşık 1/10'una eşittir.

Genel ortaokul dışında, mesleki ve teknik okulların yabancı dil öğretim programları, her okulun kendi konusu ile bağlantılı olarak, farklılık gösterir. Örneğin, Turizm ve Otelcilik Meslek Liseleri'nde, Lise iki ve üçüncü sınıflarda, yabancı dil ders saati, haftalık yedişer saat olarak saptanmıştır [16].

Dünyadaki ekonomik, politik ve güç dengelerindeki değişimler, kişilerin yabancı dil tercihlerini de etkilemektedir. Bir dönemde öğrenilmesi çok önemli olan bir yabancı dil, zamanla yerini başka bir yabancı dile bırakabilmektedir.

Aşağıdaki tablo, geniş bir zaman süreci içinde, ülkemizdeki yabancı dillerin öncelik sırasını göstermektedir [10].

Tablo.3. Yabancı Dillerin Ülkemizdeki Öncelik Sırası

1773'ten önce	1773/1923	1923/1950	1950/1980	1980'den sonra
Arapça	Arapça	Fransızca	İngilizce	İngilizce
Farsça	Farsça	İngilizce	Fransızca	Almanca
	Fransızca	Almanca	Almanca	Fransızca
	İngilizce			
	Almanca			

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1950 yılına kadar Fransızca birinci yabancı dil iken, 1950'lerden sonra yerini İngilizce almış ve Fransızca ikinci yabancı dil durumuna düşmüştür. 1980'lerden sonra, İngilizce halen birinci yabancı dil olma özelliğini korumakta iken, Almanca ise Fransızca'nın önüne geçip, ikinci yabancı dil durumuna yükselmiştir.

“Orta Öğretimde Yeniden Yapılandırma” kararı, ilk ve orta öğretimdeki yabancı dil eğitimi ve öğretimi ile ilgili önemli değişiklikler içermektedir:

İlköğretimden itibaren orta öğretimin sonuna kadar, Avrupa Birliği Yabancı Dil Seviye Sistemi benimsenerek ders saati sayılarının buna göre belirlenmesi. Yabancı dil eğitimi ağırlıklı olarak ilk öğretimde başlatılacak (4,5,6,7 ve 8. sınıflar), AB ve OECD ülkelerinde olduğu gibi yabancı dili günlük hayatta kullanılabilir kılmak amacıyla, enteraktif yaklaşım esas alınarak, öğretim programları ve haftalık ders saati sayıları belirlenecektir [17].

Tablo.4. İlk Öğretim Okulları Haftalık Yabancı Dil Ders Programı [18].

	Sınıflar ve Ders Saatleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Zorunlu				2	2	4	4	4
Seçmeli				2	2	2	2	2

- Hazırlık sınıfı bulunan liselerin öğrenim sürelerinin dört yıla göre yeniden düzenlenmesi. Önünde hazırlık sınıfı bulunan ve öğretim süresi hazırlık + 3 yıl olan genel ve mesleki orta öğretim kurumlarının öğrenim süresi 2005-2006 öğretim yılından itibaren hazırlık sınıfı olmaksızın, dört yıl olacaktır. Bu uygulama da kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Mevcut öğrencilerin durumu korunacaktır.

- Hazırlık sınıfı ile birlikte beş yıl süreli öğretim yapan resmi ve özel liseler, isteğe bağlı olarak mevcut statülerini uygulamaya devam edebileceklerdir. Mevcut sistemde, öğrenim süresi hazırlık + 4 yıl olan bir kısım resmi (Galatasaray Lisesi, İstanbul Lisesi ve Kadıköy Anadolu Lisesi) ve özel orta öğretim kurumları istemeleri halinde mevcut statülerini uygulamayı sürdürebileceklerdir.

- Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı liseler, kademeli olarak Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilecektir.

- Orta öğretimde haftalık yabancı dil ders sayısı değişik tür liselerde farklılık arz etmektedir.

Tablo.5. Lise Türlerine Göre Haftalık Yabancı Dil Ders Saatleri [18].

Lise Türü	Sınıflar ve Ders Saatleri				
	Haz	9	10	11	12
Genel		3	3		
Anadolu		10	4	4	4
Fen		8	3	3	3
Anadolu Güzel Sanatlar		6	3	3	3
Sosyal Bilimler	18	5	5	5	5
Spor		3	3		
İstanbul	20	10	4	4	4
Kadıköy Anadolu	20	10	4	4	4

Not: İkinci Yabancı Dil eğitimi, Sosyal Bilimler Lisesi, İstanbul Lisesi ve Kadıköy Anadolu liselerinde:

Hazırlık Sınıfı	haftada 4 saat
9.Sınıf	haftada 2 saat
10.Sınıf	haftada 2 saat
11. Sınıf	haftada 2 saat
12. Sınıf	haftada 2 saat yapılacaktır.

VI. YABANCI DİLLE ÖĞRETİM veya YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Türk Eğitim sistemine Tanzimat döneminde giren ve bugüne dek değişik evrelerden geçen yabancı dil öğretme çabaları, hem ilkesel, hem de uygulama açısından hala sağlam temellere oturtulamamıştır.

İletişimin çok önem kazandığı bir çağda, hiç kimse yabancı dil öğretimine karşı çıkamaz. Bilim, sanat ve teknikte ulusal sınırların çoktan aşıldığı dünyamızda, yabancı dil iletişimin en gerekli araçlarından biridir. Bu nedenle, bir insanın ana dilinden başka, bir veya birkaç yabancı dil bilmesi, kendisi için de, içinde yaşadığı toplum için de kazançtır.

Üzerinde hala tartışılan konu, yabancı dil öğreniminin gerekli olup olmadığından çok, öğretimin yabancı dille yapılıp yapılmamasıdır. Ancak yabancı dil öğreniminin gerekli olup olmadığı da çok yakın geçmişte gündeme gelmiş, resmi devlet okullarında yabancı dil zorunlu ders olmaktan kaldırılmış, seçmeli ders haline dönüştürülmüştür. Eğitim sistemimizin klasik “yaz-boz” laubaliliği, bu konuda da işlerliğini göstermiş, “Bakan” değişikliğini takiben, yabancı dil dersleri tekrar zorunlu ders haline dönüştürülmüştür.

Yabancı dille öğretim yapılmasını eleştiren, bu yönetimin kaldırılmasını savunanların gerekçelerini:

a) Yabancı dille öğretim yapılan okullarda orta öğretimini sürdüren öğrencilerin, ana dillerini gerektiği gibi geliştirememesi,

b) Ana dili gelişmemiş kişilerin, bir yabancı dili de hakkı ile öğrenemeyeceği,

c) Ulusal kültürün ancak ana dille kazanılıp geliştirilebileceği, yabancı dille öğretim yapılmasının, gençleri ulusal kültüre yabancılaştıracağı,

d) Yabancı dille öğretim yapılması, bu tür okulların toplumun varlıklı kesimine hitap etmesi nedeni ile, bu tip eğitimin ülkemizde fırsat eşitsizliğine neden olması, olarak özetleyebiliriz.

Yabancı dille öğretim yapılmasını ve bu uygulamanın daha da yaygınlaştırılması görüşünü savunanlar ise, ana dilin çok iyi bilinmesi gerektiğini yansıtmakta, fakat yabancı dille öğretim yapılmasının, bu hedefe varılmasında engel oluşturmadığı inancındadırlar.

İkinci bir dilin, 11 yaşlarında öğrenilmeye başlanmasının, ana dilin beyinde egemenliğini yitirerek, yerini yabancı dile bırakma durumunda kalacağı savı kabul edilmemekte, çift dilli çocukların durumunun bu endişeyi yersiz kıldığı öne sürülmektedir. Araştırmacılar, iki dil konuşan bir insan beyninin, hem bu dillerin uyum ve etkileşimini, hem de bu dillerin karışımından doğan bir üçüncü “melez” dili son derece etkin bir biçimde kullanabildiğini kanıtlamaktadırlar. Çift dilli kişi, bu üç dilden birini bağlama, amaca ve muhataba göre kullanma bilinç ve yeteneği taşımaktadır [19].

Yabancı dille öğretim yapılan okullarda, birçok ders Türkçe okutulmakta ve öğrenci ana dilinin konuşulduğu ev ve sosyal ortamda yaşamaktadır. Ana dilini yoğun şekilde duymak ve kullanmak durumundadır. Ana dilinden kesinlikle kopmamıştır. Fen Dersleri terimlerini yabancı dilde öğrenmek, belirli bir anlamda ana dilin gelişmesini kısıtlayıcı bir etken olarak düşünülebilir. İki dilliliğin avantajları yanında, bu durumun eleştiri konusu dahi olmaması gerekir.

Birçok dilbilimci, yabancı dil öğreniminin, anadili de olumlu etkilediği, ana dili de geliştirdiği görünüşü savunmakta, yabancı dilin, ana dili olumsuz etkilediği savını, bilimsellikten uzak bir yabancı düşmanlığı diye nitelenebilir.

Ana dilimizin, orta ve hatta yüksek öğrenim döneminde dahi, gereken zenginlik ve kıvraklık boyutlarında öğretilmediği bir gerçektir. Toplumun etkili ve yetkili kişileri dahi, çok fakir ve yanlışlarla dolu bir Türkçe konuşmaktadır. Üniversitelerden mezun nice genç

insan, ne sözlü, ne de yazılı olarak, kendini doğru dürüst ifade edememekte, fikirlerini anlatırken zorlanmaktadır. Bu nedenle ana dilimizin iyi bilinmesi sorunu, yabancı dille öğretim yapan okulların sorunu olmaktan çok, tüm eğitim sistemimizin ve her konuda olduğu gibi, dil konusunda da giderek özensizleşen toplumumuzun bir sorunudur.

Çağımızda, ülkelerin giderek birbirlerine açılmaları sonucu, ekonomisi ve politik gücü üstün ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere yaptıkları teknoloji ve kültür transferi hızlanmıştır. Yeni yaşam şekilleri ve değer yargıları toplumda yaygınlık kazanmaktadır. Hamburger ve Pizza salonları, bunların çarpıcı örnekleridir. Akültürasyon olgusu, yabancı dil öğrenmenin sonucu değildir. Yabancı dile olan talebin artması, akültürasyonun sonucudur [19]. Birbirlerine “bye bye” diyenlerden, yabancı dil eğitimi sorumlu değildir. Olay, genelde, bir farklı kültür özentsidir.

Yabancı dil öğretiminin amacı, kişiye sadece yeni bir iletişim aracı kazandırmak değildir. Ana hedef, öğrencilerin dünya sorunlarına ilgilerini arttırmak, uluslararası fikir alış verişini, yardımlaşma ve işbirliğini kolaylaştırmak, öğrenciyi başka fikir dünyaları ile karşılaştırmak, kendi toplumu dışındaki ülkelerin, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarını ve kuruluşlarını öğrenme imkanı yaratmak, dünya bütünlüğü ve birliği görüşünü kuvvetlendirmek, diğer uygarlıklardaki değerleri tanıma imkanı yaratmak, yanlış önyargıları önlemek, kişide eleştiri yeteneğini ve yanlışlarını daha kolay bulup düzeltebilme becerisini geliştirmek, milletlerarası görüş kazandırmak ve başka milletlerin düşünce şeklini, hayat tarzını tanımalarını sağlamak, bireyde daha belirgin ve kapsamlı bir kişilik oluşturmaktır [20].

Yabancı dille öğretim yapan okulların birçoğu paralı okullardır. Bu okullara öğrenciler giriş sınavı ile alınmaktadır. Öğrencilerin giriş sınavlarına hazırlanmaları da, ailelere hatırı sayılır parasal yük getirmektedir.

Toplumun ancak belirli ve sınırlı bir kesimi çocuklarının eğitimi için gereken bu parasal fedakarlığı yapabilmekte, büyük çoğunluk yabancı dille öğretim olanağından yoksun kalmaktadır.

Fırsat eşitsizliğini yok etmenin iki yöntemi vardır: Ya azınlığın elde edebildiği nimetleri yok etmek ya da bu nimetlerden büyük kitlelerin yararlanmasını sağlamak. Fırsat eşitsizliği yaratıyor diye, yabancı dil eğitiminde kesinlikle normal yabancı dil eğitimi yapan okullardan çok daha iyi sonuç alan yabancı dille öğretim sistemini kaldırmak, “fakirlikte eşitlik” türü, çok yanlış bir sosyal adalet yaklaşımıdır. Yapılması gereken, yabancı dille öğretim yapan kurumları çoğaltıp, yurt çapında yaygınlaştırmaktır. Bu tür tutarlı yaklaşımın içerdiği ekonomik zorluklar bilinmekle beraber, tutarlı politikalar,

kısa vadede yapılabilenleri değil, uzun vadede yapılması gerekenleri saptama yöntemleridir.

Yabancı dille öğretim sistemini reddetmek yerine, aksaklıkları gidererek yabancı dil eğitimi yaygınlaştırmanın, çağdaş ihtiyaçlara çok daha uygun olacağı düşünülmektedir.

VII. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNİN BUGÜNKÜ BAŞARI DURUMU

Yabancı dille öğretim yapan yabancı okullar dışındaki, ister yabancı dille öğretim yapan (Anadolu Liseleri), isterse normal ders düzeyinde yabancı dil eğitimi veren okulların çoğu, arzu edilen düzeyde yabancı dil öğretilmemektedir. “Ülkemizde yabancı dil niçin öğretilmemektedir” sorusu yıllardır sorulmakta, fakat sağlıklı uygulamalara geçilememektedir. Bu konuda söylenenleri özetlersek, yabancı dil eğitiminin başarısızlık nedenlerini:

- 1) Yeterli sayıda öğretmen bulunmaması,
- 2) Öğretmenlerin iyi yetiştirilmemiş olması, yabancı dil ve yöntem bilgilerinin yetersiz kalması,
- 3) Sınıfların çok kalabalık olması,
- 4) Öğrencilerin, diğer derslerin yoğunluğu nedeni ile, yabancı dil dersine yeterince zaman ayıramaması,
- 5) Araç-gereç eksikliği, eğitimde çağdaş yöntemlerin kullanılmaması,
- 6) Öğrenci yoğunluğunun, yabancı dil öğreniminin önemini kavramamış olması, yabancı dile gerçek ilgi duymaması, motivasyon eksikliği, yabancı dil derslerini de diğer dersler gibi, sınavdan sonra unutulmasında sakınca olmayan bir zorunluluk olarak algılaması,
- 7) Okul dışında yabancı dili kullanma olanaklarının bulunmaması,
- 8) Öğrencinin kendi çabası ile yabancı dilde bol kitap okuyarak okulda öğrendiklerini pekiştirip geliştirmemesi olarak özetleyebiliriz.. Ancak, ana dilinde dahi okuma alışkanlığı oluşmamış öğrencinin, söz konusu çabayı göstermemesi doğaldır.

Yabancı dil eğitimi tüm eğitim sistemlerinden soyutlamak imkansızdır. Türk eğitim sistemindeki bütün aksaklıklar bu konuda da geçerlidir. Eğitim sistemimizin yeniden gözden geçirilerek daha verimli bir düzeye çıkarılması, yabancı dil eğitiminden de daha iyi sonuçlar alınmasında yararlı olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] Başkan, Ö. (1969). *Yabancı Dil Öğretimi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- [2] Uygur, N. (1984). *Dilin Gücü, Denemeler*. İstanbul: Birim Yayınları.
- [3] Roucek, J.S. (1968). *The Study Of Foreign Languages*. New York: Philosophical Library Inc.
- [4] Dilaçar, A. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- [5] Langacker, R.W. (1968). *Fundamentals Of Linguistic Analysis*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- [6] Aksan, D. (1977). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [7] Dubois, J.; Guespin, L. & Giacomo, M. (1973). *Dictionnaire de Linguistique*. Paris: Librairie Larousse.
- [8] Demirel, Ö. (2004). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- [9] Gleason, H.A. (1969). (Traduction de F. Dubois Charlier) *Introduction à la linguistique*. Paris: Librairie Larousse.
- [10] Demircan, Ö. (1988). *Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- [11] Uzunçarşılı, İ.H. (1965). *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- [12] Kaya, K.Y. (1974). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. Ankara: Nüve Matbaası.
- [13] (1986). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2222.
- [14] (1983). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2153.
- [15] (2004). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2560, 16.04.2004 tarih ve 46 sayılı karar.
- [16] (2002). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2537.
- [17] (2005). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2573, 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı karar.
- [18] (2005). *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, Sayı 2575, 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı karar.
- [19] Alptekin, C. (1989). İkinci Dil, Anadil Yeteneğini Arttırır. *Cumhuriyet Gazetesi*, 11.09.1989, 2.
- [20] Gümüş, H. (1991). *Diladam Konferansı*. İstanbul: Lv. Mly. Ok. ve Eğt. Mrk. Matbaası.

Oya SONER (cicekoya@hotmail.com) received her BA and her first Master’s degree from Istanbul University in French and Roman Languages and Literature. She did a second Master’s program at Bosphorous University, Institute of Social Sciences, Educational Sciences and completed the doctorate program at Marmara University, Institute of Social Sciences, Educational Sciences in 1995. She attended courses on French Language and Literature in Sorbonne University, Paris and the University of Marc Bloch, Strasbourg and has received many certificates in the field of pedagogical formation from esteemed institutes. She has taught at different faculties of Marmara University since 1984 and published several articles in the national journals. Dr. Oya Soner is now the head of the Department of French Simultaneous Translation, Marmara University, School of Foreign Languages.